

Eikenprocessierups zeer actief door hitte – opletten!

Door het zeer warme weer is de ontwikkeling van de eikenprocessierups flink versneld. Door de hitte verplaatsen de rupsen hun nesten naar een lagere plek in de boom of zelfs in de grond, op zoek naar verkoeling. De rupsen zijn ook extra onrustig. In deze situatie neemt de kans op contact met brandharen toe. Naast de brandharen van de processierups veroorzaken die van de bastaardsatijnrups nu ook overlast.

Eikenprocessierups

Bron: Wikimedia commons

De eikenprocessierups is de larve van de eikenprocessievlinder (*Thaumetopoea processionea* Linnaeus) en is een behaarde rups die van april tot en met juli op eikenbomen voor kan komen. De jonge rupsen hebben een oranje kleur, als ze in april uit de eipakketten te voorschijn komen. Als ze ouder worden, verandert de kleur in grijsgrauw met lichtgekleurde zijden.

De eikenprocessierupsen leven in groepen bijeen en de rupsen maken vanaf het vierde rupsstadium nesten, die in de oksels van takken voorkomen of op de boomstam. De nesten bestaan uit spinsel, uitwerpselen, vervellingshuidjes en brandharen. Vanuit deze nesten gaan de rupsen vooral 's avonds en 's nachts in karakteristieke processies op zoek naar voedsel (eikenbladeren). Overdag bevinden ze zich vaak in de nesten of op de zonzijde van de bast van de eikenboom.

Verplaatsing op grotere schaal dan gebruikelijk

De rups kwam tot 1987 in Nederland sporadisch voor, met name in de zuidelijke provincies Noord-Brabant en Limburg. Vanaf begin negentiger jaren heeft hij zich uitgebreid en komt nu in heel Nederland voor.

De eikenprocessierups voedt zich met eikenblad en heeft een lichte voorkeur voor de zomereik, maar je De rupsen lopen in de typische 'processie' langs de stam van de boom. Als er veel rupsen zijn en er gebrek aan voedsel is, lopen de rupsen naar andere bomen. Dit kunnen incidenteel ook andere soorten bomen zijn. Vooral bij warme en droge voorjaarsomstandigheden gedijt de rups goed.

Mei is wellicht de warmste meimaand ooit. De hitte volgde op een ook al zeer zachte april. De wat late uitkomst van de eieren door de koele maart is door de warmte helemaal tenietgedaan.

De eikenprocessierups is een warmteminnende soort die zich de afgelopen decennia vanuit het zuiden in vrijwel heel het land gevestigd heeft. Toch zijn de zeer hoge temperaturen van dit moment reden voor de rupsen om zich naar een lagere plek in de boom te verplaatsen om verkoeling te zoeken. Dit jaar gebeurt deze verplaatsing beduidend eerder dan normaal en zoals het er nu uitziet op een veel grotere schaal dan gebruikelijk is.

Vervellingshuidjes losser dan normaal

Opvallend is ook dat de rupsen zeer onrustig zijn. Er zijn diverse meldingen van processierupsen die zich uit bomen laten vallen. Daarnaast lijken ze minder dan normaal duidelijke nesten te vormen. In deze nesten vervellen ze zich normaal gesproken om naar het volgende larvestadium te gaan. Het gevolg is nu dat de vervellingshuidjes inclusief de brandharen die mee vervellen (honderdduizenden per rups) losser in de boom hangen dan normaal en makkelijker naar de omgeving kunnen verwaaien of uit kunnen spoelen bij heftige buien met veel wind uit kunnen spoelen naar de bodem. Dat uitspoelen van de brandharen kan positief uitpakken als de bomen niet in de buurt staan van plaatsen waar mensen komen. De rups wordt vooral gesignaleerd in zomereiken langs lanen in steden en dorpen, erfbeplantingen op campings en op landgoederen in bosrijke omgeving.

Ook in bosgebieden wordt de rups waargenomen, maar hier lijkt hij niet of slechts incidenteel in zulke groten getale voor te komen vergeleken met eikenbomen in laanbeplanting. Mogelijk dat natuurlijke

vijanden, zoals sluipwespen en de kleine poppenrover, hier meer effect hebben in onderdrukking van de populaties.

50 Op plaatsen waar de bomen grenzen aan plekken die door mensen intensief worden gebruikt, zoals schoolpleinen, speeltuinen, grasvelden, weilanden en moestuinen, kan juist eerder besmetting van de omgeving met brandharen optreden, als deze brandharen door het warme weer indrogen en verwaaien.

Snelle ontwikkeling bemoeilijkt snelle reactie

55 Vanuit verschillende plaatsen komen meldingen van grote aantallen eikenprocessierupsen. In die gevallen lukt het de terreineigenaren niet om de rupsen snel en op tijd te verwijderen. De snelle ontwikkeling van de rupsen heeft gemeenten waarschijnlijk ook verrast. Nu een deel van de rupsen zich in de bodem terugtrekt, wordt het extra lastig om de rupsen/nesten te verwijderen, omdat ze dan niet meer zichtbaar zijn. Hierdoor kunnen meer rupsen zich verpoppen tot vlinders die dan later in het jaar weer grote aantallen eitjes af gaan zetten. Met de verwachte aanhoudende zeer hoge temperaturen

60 zullen de ongemakken verder toenemen en naar verwachting tot medio juli aanhouden.

Overlast brandharen

De brandharen worden bij een ongewenste aanraking actief afgeschoten door de rups (werking van het verdedigingsmechanisme). Tevens kunnen de haren vanuit de nesten passief met de wind worden meegevoerd of door trillingen van verkeer vrijkomen en verder verspreid worden.

65 De vrijkomende brandharen kunnen tot overlast in de directe omgeving leiden. Ook als de rupsen verpopt zijn, kunnen de brandharen uit de nesten in juni, juli en augustus alsnog veel ongemak opleveren voor de mens. Ook eenmaal met brandharen besmette kleding of een tent kan een bron van overdracht van deze haren naar mensen zijn. De brandharen behouden 6 tot 8 jaar hun karakteristieke vorm en activiteit wanneer ze in de grond terechtkomen. Op plaatsen waar dus in voorafgaande jaren

70 eikenprocessierupsen aanwezig waren en waar deze nu niet meer voorkomen, kunnen de brandharen echter nog steeds voor ongemak zorgen.

Vanwege de hierboven geschetste situatie is het verstandig om kinderen, honden en vee uit de buurt van eikenbomen te houden, zeker als er duidelijk processierupsen in zitten. Na direct contact met de brandharen kan binnen 8 uur een rode pijnlijke huiduitslag met hevige jeuk ontstaan, die zich kenmerkt

75 door bultjes, pukkeltjes of met vochtgevulde blaasjes die kunnen gaan ontsteken. Vaak ontstaan deze reacties op de onbedekte huid, maar door versleping met bijvoorbeeld zweet kan dit ook plaatsvinden op de bedekte huid.

Als er brandharen in de ogen terechtkomen, kunnen zij binnen 1 tot 4 uur een heftige reactie geven van het oogbindvlies en/of hoornvlies met zwelling, roodheid en jeuk en in sommige gevallen met

80 ontstekingen. De brandharen zijn microscopisch klein in tegenstelling tot de lange haren die duidelijk zichtbaar zijn bij de rupsen. Bij een eerste contact met de brandharen zullen de reacties na contact met de brandharen pas na enkele uren optreden. Bij een volgend contact kan dat al na enige minuten zijn. In geval van ernstige gezondheidsklachten is het raadzaam een huisarts te raadplegen. Kleding dient zo heet mogelijk te worden gewassen, anders blijven de brandharen in de kleding zitten waardoor keer op

85 keer opnieuw contact met aanwezige brandharen ontstaat.

Na inademing kunnen brandharen irritatie of ontsteking veroorzaken van het slijmvlies van de bovenste luchtwegen (neus, keel en bovenste gedeelte luchtpijp). De klachten lijken op een neusverkoudheid. Tevens kunnen mensen ook klagen over pijn in de keel en eventuele slikstoornissen, in sommige gevallen is er sprake van kortademigheid.

90 Daarnaast kunnen algemene klachten optreden, zoals braken, duizeligheid, koorts en algehele malaise. Ten slotte is er een aantal indirecte gevolgen merkbaar, zoals vermindering van het woon- of recreatiegenot; mensen kunnen beperkt worden in hun bewegingsvrijheid.

Bronnen:

www.kenniscentrumeikenprocessierups

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport